
Câteva caracteristici socio-economice ale mediului rural – repere pentru dezvoltarea rurală

**Ruxandra MOLDOVEANU
Steluța Aura RĂDOI
Dr. Silvia PISICĂ**

Abstract

Perioada post-decembristă a adus cu sine închiderea marilor conglomerate industriale, a marilor combinate siderurgice, a minelor de cărbuni, desființarea cooperativelor agricole de producție. Concomitent s-a desfășurat acțiunea de mare anvergură privind retrocedarea pământului, rezultatul fiind unul de fărâmițare a suprafețelor agricole în terenuri și parcele de mici dimensiuni, lipsite de sisteme de irigații. Forța de muncă disponibilizată urmare desființării coloșilor industriali și, ulterior, aplicării procesului de privatizare, a provocat o migrație a forței de muncă dinspre urban înspre zonele rurale, agricultura și lucrul pământului constituindu-se într-un refugiu, fiind singura activitate economică pe care acest segment de populație l-a avut ca alternativă pentru a-și putea asigura sursele de trai. Drept rezultat, ponderea populației ocupate în sectorul agricol a crescut alarmant, depășind 40% la sfârșitul anilor 90 (INS, Ancheta forței de muncă în gospodării - AMIGO).

Lucrarea de față punctează câteva din aspectele principale privind nivelul de dezvoltare economic și social din mediul rural, aspecte care reprezintă rezultatele analizelor empirice efectuate asupra mai multor categorii de date statistice disponibile în baza de date TEMPO (online) a Institutului Național de Statistică cu privire la educație și sănătate, forța de muncă, veniturile populației, sărăcie.

Cuvinte cheie: dezvoltare rurală, ocupare, șomaj, venituri, educație, sărăcie

JEL Classification: I10, I20, I32, J21

Literatura de specialitate

Politica de dezvoltare rurală a UE pentru perioada 2014 – 2020 se aliniază Strategiei Europa 2020 și obiectivelor Politicii Agricole Comune, urmărind realizarea a trei obiective strategice pe termen lung: stimularea competitivității agriculturii; garantarea unei gestionări durabile a resurselor

naturale și combaterea schimbărilor climatice; favorizarea unei dezvoltări teritoriale echilibrate a comunităților rurale, în special prin sprijinirea economiilor locale, crearea și menținerea locurilor de muncă.

Conceptul de „dezvoltare rurală” poate fi subiectul a numeroase definiții și interpretări. De exemplu, dezvoltarea rurală se poate defini printr-o îmbunătățire generală a bunăstării economice și sociale a locuitorilor din mediul rural și a climatului instituțional și fizic în care ei trăiesc. Studii în domeniul dezvoltării rurale au fost elaborate în România, în principal, de cercetători din cadrul Institutului de Cercetare a Calității Vieții (Marginean, 2004, 2005), dar și de specialiști din alte domenii de cercetare științifică (geografie, economie, ecologie).

Repere privind nivelul de educație și serviciile de sănătate

Dacă înainte de 1989 rata abandonului școlar era foarte scăzută, transformările economice și sociale rapide de la începutul deceniului trecut au determinat creșterea bruscă a abandonului în rândul elevilor din toate nivelurile de educație, dar în special pentru cei din mediul rural. La sfârșitul anului școlar 2011/2012, rata abandonului școlar pentru învățământul postliceal a fost de 2,6 ori mai mare în mediul rural decât în mediul urban.

Rata abandonului școlar pe niveluri de educație în anul școlar 2011/2012

Tabelul 1

- % -

Niveluri de educație	Urban	Rural
primar și gimnazial	1.7	1.8
primar	1.6	1.5
gimnazial	1.8	2.1
liceal și profesional	4.1	5.3
liceal	3.7	5.1
postliceal	5.9	15.2

Sursa: INS, Cercetare statistică anuală asupra unităților de învățământ

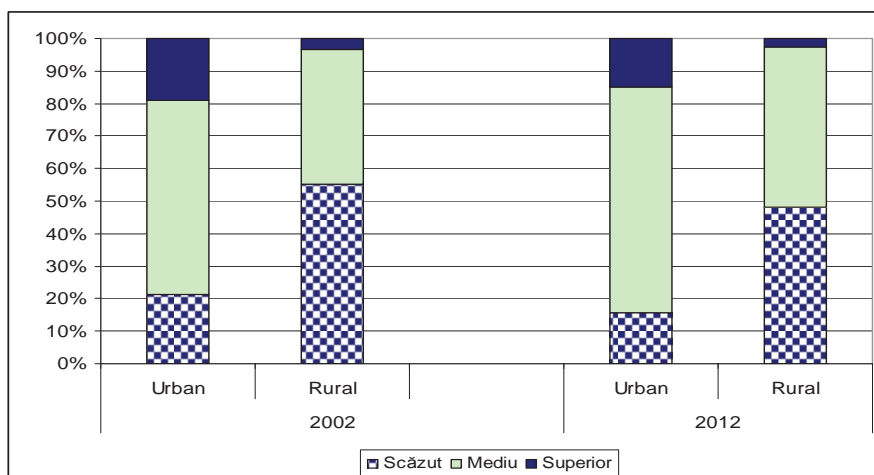
În ultimul deceniu, sub aspectul nivelului educațional al populației în vârstă de 15 ani și peste structura s-a modificat ușor, în sens pozitiv. Astfel, ponderea persoanelor cu *nivel scăzut* de educație a pierdut în ultimii zece ani 6,4 puncte procentuale, reprezentând în 2012, 36,3% din totalul populației de 15 ani și peste. În schimb, proporțiile celor cu *nivel mediu* și *superior* de pregătire au câștigat în volum. În anul 2012, peste jumătate (51,6%) din populația de 15 ani și peste avea *nivel mediu* de educație, comparativ cu 50,1% în 2002, iar persoanele cu studii superioare dețineau o pondere de 12,1%, cu 4,7 puncte procentuale mai mult ca în anul 2002.

În anul 2012, numai 11,6% dintre absolvenții învățământului *superior* și puțin peste o treime (36,0%) dintre absolvenții învățământului *mediu* domiciliau în mediul rural.

Aproape jumătate dintre persoanele în vârstă de 15 ani și peste care domiciliază la sate și comune au nivel scăzut de educație (față de 15,7% în urban în anul 2012). Numai 2,6% (anul 2012) din totalul populației de 15 ani și peste care trăiește în mediul rural are studii superioare (comparativ cu 15,0% în urban).

Populația de 15 ani și peste după nivelul de educație, pe medii de rezidență

Figura 1

Sursa: INS, Ancheta forței de muncă în gospodărie

Ponderea persoanelor de 25-64 ani cu nivel mediu sau superior de educație este circa 1,5 – 1,6 ori mai mare în mediul urban decât în mediul rural (INS, Ancheta forței de muncă în gospodărie – AMIGO). Gradul de participare la procesul educațional sau de instruire al persoanelor în vârstă de 25-64 din mediul rural este de aproximativ 4-4,5 ori mai mic decât al celor din mediul urban.

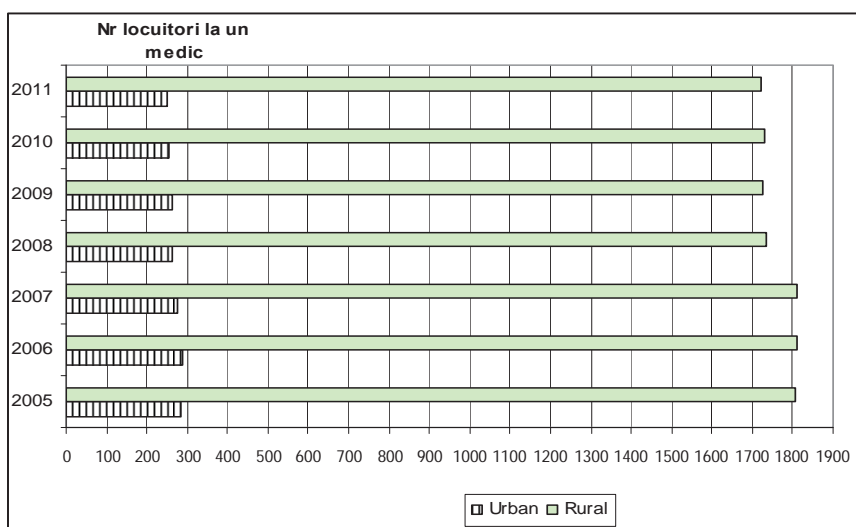
Tinerii în vârstă de 20-24 ani cu nivel de educație cel puțin mediu reprezentau în anul 2012 79,6% din totalul tinerilor aparținând acestei grupe de vârstă. Pe medii, însă, sunt diferențe semnificative, de 24,0 puncte procentuale în defavoarea mediului rural (90,2% în mediul urban, față de 66,2% în mediul rural).

O problemă deosebită o prezintă și serviciile pentru sănătate acordate locuitorilor din mediul rural. În perioada 2000-2012 s-au menținut și chiar au crescut diferențele între mediul urban și cel rural. Astfel, dacă în 2000, în mediul rural comparativ cu mediul urban, în grija unui medic reveneau de

5,3 ori mai mulți locuitori, iar în grija unui cadru mediu sanitar de 5,7 ori mai mulți locuitori, în 2012, aceste raporturi erau de 7,5 ori în cazul medicilor și de 7,3 ori în cazul personalului mediu sanitar.

Numărul locuitorilor care revine la un medic (exclusiv stomatolog)

Figura 2

Sursa: INS, Cercetare statistică anuală asupra unităților sanitare

În ultimii ani, cu excepția mortalității din cauza tumorilor, ratele de mortalitate au fost substanțial mai mari în mediul rural comparativ cu cel urban. Ratele de mortalitate din cauza bolilor aparatului circulator sunt semnificativ mai mari în mediul rural decât în mediul urban (964,0 decese la 100000 locuitori față de 590,8 decese la 100000 locuitori, în anul 2012). Cea mai mare rată s-a înregistrat în mediul rural, în 2002, de 1010,8 decese la 100000 locuitori. După bolile de inimă, tumorile maligne reprezintă cea de-a doua cauză a mortalității în România. Intensitatea mortalității având drept această cauză este mai mică în mediul rural decât în mediul urban (236,1 decese la 100000 locuitori față de 250,5 decese la 100000 locuitori în anul 2012).

Ocupare și șomaj

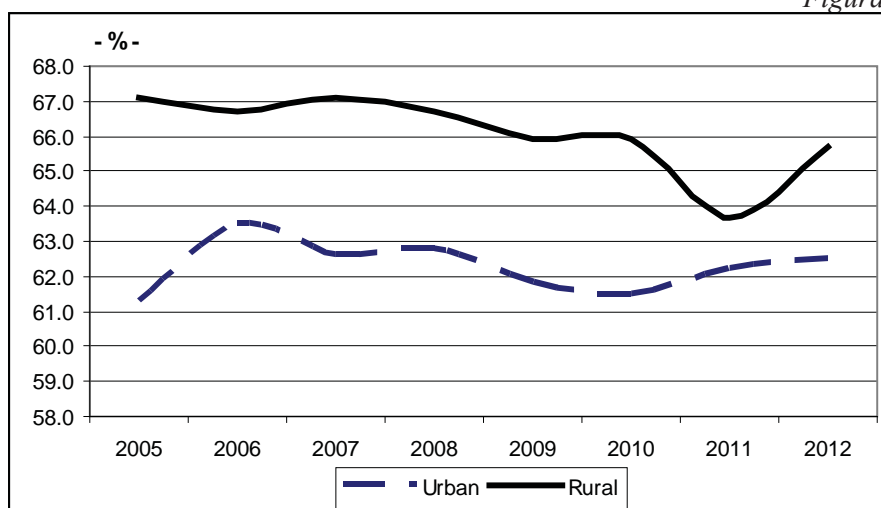
Modelul de ocupare, pe sectoare de activitate, diferă semnificativ pe cele două medii de rezidență. Distribuția pe medii de rezidență a înregistrat ușoare modificări, astfel că între 2002 și 2012, ponderea populației din mediul urban în totalul populației ocupate a crescut cu 4,9 puncte procentuale

de la 49,9% la 54,8%. Dacă, până în anul 2002, populația ocupată era mai numeroasă în mediul rural, situația s-a schimbat din 2003 când, populației ocupate din mediul urban îi revine o pondere de 50,5%, din acel an devenind majoritară. populația ocupată din grupa de vârstă (55-64 ani) deține o pondere mai însemnată în totalul populației ocupate din mediul rural (14,4% în 2012) comparativ cu mediul urban (unde procentul corespunzător a fost în 2012 de 10,3%), evidențiind un proces de îmbătrânire mai pronunțat a forței de muncă din mediul rural.

Rata de ocupare pentru persoanele care trăiesc în mediul rural este sensibil mai mare decât a celor din mediul urban din cauza dimensiunii mari a proporției populației care lucrează pe cont propriu în agricultură.

Rata de ocupare a populației în vârstă de 20-64 ani, pe medii de rezidență

Figura 3

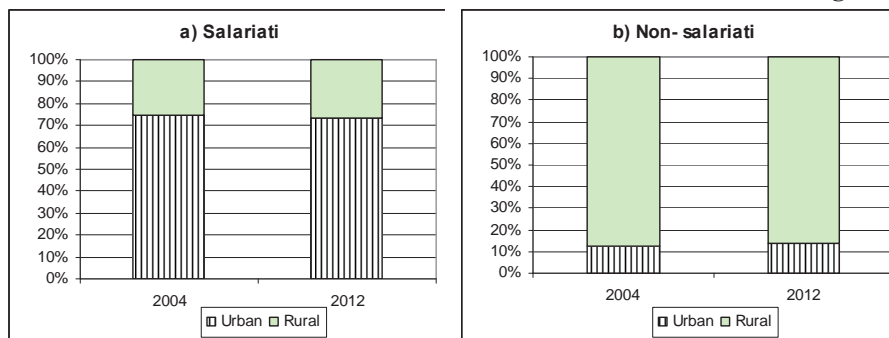
Sursa: INS, Ancheta forței de muncă în gospodărie

În anul 2012, populația din mediul rural era ocupată în proporție de 60,3% în agricultură comparativ cu cea din mediul urban care era ocupată în proporție de 61,2% în sectorul serviciilor și de 35,7% în industrie și construcții.

Și structura *salariaților* pe medii de rezidență este mult diferențiată, numai puțin peste un sfert (25,5%) din numărul total al *salariaților* fiind persoane rezidente în mediul rural.

Structura populației ocupate din cele două medii de rezidență, după statutul profesional

Figura 4

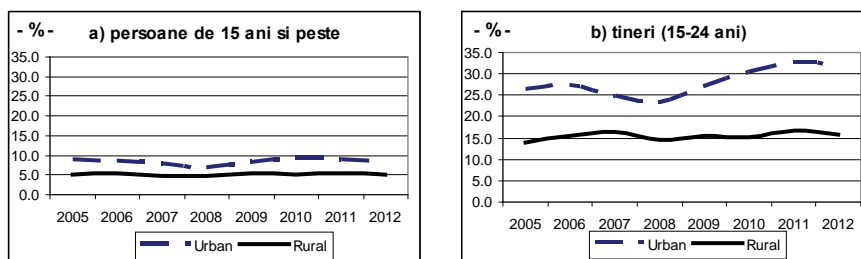
Sursa: INS, Ancheta forței de muncă în gospodării

În perioada 2002-2012, ponderea celor care lucrează în agricultură din numărul total al persoanelor ocupate și care își desfășoară activitatea pe cont propriu din mediul rural era covârșitoare, între 93 și 95 %.

Agricultura își pune amprenta și asupra șomajului, rata șomajului în mediul rural fiind cu 3,5 puncte procentuale (2012) mai mică decât în mediul urban.

Rata șomajului, pe medii de rezidență

Figura 5

Sursa: INS, Ancheta forței de muncă în gospodării

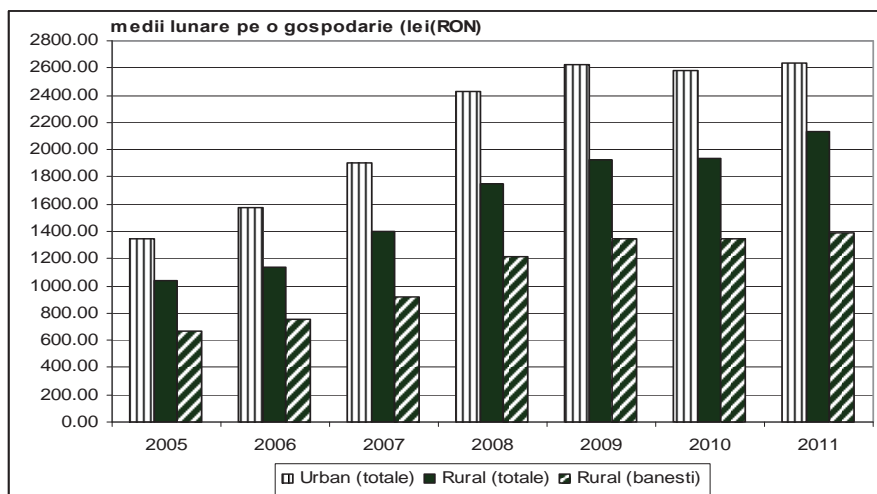
Șomajul afectează în mai mare măsură tineretul (15-24 ani), valorile la nivel de medie pentru întreaga țară fiind de peste trei ori mai mari (în anul 2012) decât pentru toate persoanele, indiferent de grupa de vârstă. Din nou, din cauza ocupării pe cont propriu în agricultură, rata șomajului pentru tineretul din mediul rural este semnificativ mai mică decât a tinerilor din mediul urban (la jumătate în anul 2012).

Venituri și sărăcie sau excluziune socială

Veniturile populației din mediul rural sunt mai mici decât cele ale persoanelor care trăiesc în mediul urban și diferă și sub aspectul componenței, veniturile în natură având o proporție semnificativă în totalul veniturilor realizate de gospodăriile din sate și comune.

Venituri medii pe o gospodărie, pe medii de rezidență

Figura 6

Sursa: INS, Ancheta Bugetelor de Familie

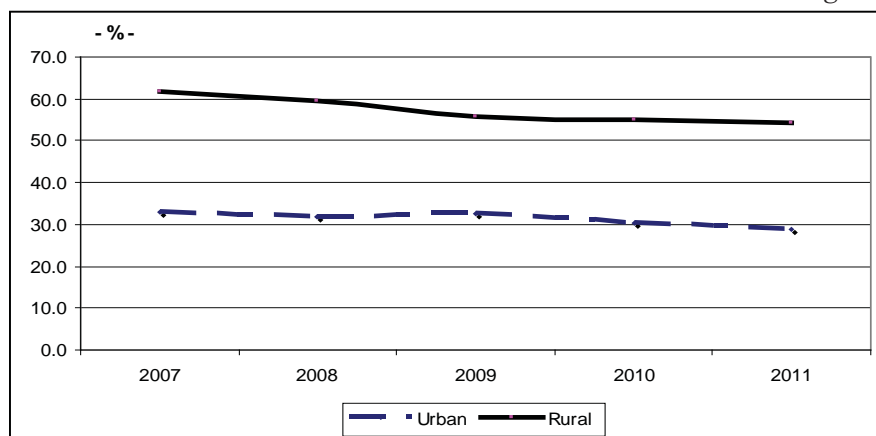
Venitul mediu lunar total pe o gospodărie din mediul rural reprezintă circa 72-80% din venitul mediu lunar pe o gospodărie din mediul urban în perioada 2005-2011.

Pentru gospodăriile din mediul rural, ponderea veniturilor în natură în totalul veniturilor reprezintă circa o treime.

Incidența sărăciei este mult mai mare în mediul rural, față de mediul urban. În anul 2012, numărul persoanelor sărace care trăiau în localități rurale a reprezentat 69,6% din populația săracă a României.

Ponderea persoanelor aflate în risc de sărăcie sau excluziune socială, pe medii de rezidență

Figura 7

Sursa: INS, Ancheta asupra Calității Vieții

Ponderea persoanelor aflate în risc de sărăcie sau excluziune socială este aproape dublă în mediul rural comparativ cu aceeași pondere pentru populația din mediul urban.

Concluzii

Jumătate din populația României trăiește la sate și comune unde principalul angajator este „agricultura”, în mare parte de tip tradițional, pe suprafețe agricole mărunț parcelate și numai în mică măsură exploatate cu mijloace moderne, mecanizate.

Politicile economice și sociale trebuie orientate spre consolidarea mediului de afaceri în mediul rural prin dezvoltarea de activități de servicii, în special din aria sectorului terțiar (servicii) în scopul înființării de locuri de muncă decente și asigurării oportunităților de angajare. De exemplu, trebuie încurajată dezvoltarea turismului agrar, a activităților de meșteșugărit și producție de bunuri artizanale.

Un rol important revine și sistemului educațional, populația de la sate având o pondere foarte mare a celor cu nivel scăzut de instruire (aproape jumătate).

Dezvoltarea în mediul rural trebuie să atingă o multitudine de paliere atât sub aspect economic cât și social, fenomenele dintre cele două având legături strânse, interdependente.

Acknowledgement

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul de cercetare științifică “Prelucrarea și furnizarea datelor aferente indicatorilor obligatorii și adiționali necesari fundamentării priorităților naționale de dezvoltare în domeniul dezvoltării rurale pentru perioada 2014-2020” 511/1/1/S/13/00/07/SO-02.02.2013.

Bibliografie

1. Raicov, M., Mănescu, C., Mateoc-Sîrb, N., Studiu privind dezvoltarea rurală în politica agricolă comună a Uniunii Europene, Buletinul AGIR nr. 3/2012
2. Cîndea, M., Bran, F., Spațiul geografic românesc. Organizare, amenajare, dezvoltare durabilă, Editura Economică, București, 2001
3. Mărginean, I., Semnificația cercetărilor de calitate vieții, în: I. Mărginean & A. Bălașa (coord.), Calitatea vieții în România, Expert, București, p. 25-60, 2005
4. Mărginean, I., Modelul social românesc. Orizont 2025”Calitatea Vieții”, nr.3-4., 2004
5. Pascaru, M., Inteligența teritorială, matricea comunitară și guvernarea participativă, editura Aeternitas, Alba Iulia, 2010
6. *** Anuarul Statistic al României, INS, 2013
7. *** Coordonate ale nivelului de trai în România. Veniturile și consumul populației, INS, 2013
8. *** Forța de muncă în România: ocuparea și șomajul, INS, 2013
9. *** Sistemul educațional în România – Date sintetice, INS, 2013
10. *** TENDINȚE SOCIALE, INS, 2013